

Dokumenttype NOU 1988:22 **Dokumentdato** 1988-04-00

Tittel Endringer i åndsverkloven m.v.

Utvalgsleder Holmøy, Vera

Utgiver Justis- og politidepartementet

Oppnevnt 1977-01-21 **Sider** 145

Kapittel Sammendrag

1. En vesentlig del av innstillingen gjelder retten til å fremstille eksemplar av vernede verk og andre prestasjoner, først og fremst ved fotokopiering og andre former for ikke-forlagsmessig eksemplarfremstilling, på grunnlag av utgitte trykte verk m.v.

Utvalget foreslår særskilte bestemmelser for retten til fotokopiering og andre former for ikke-forlagsmessig fremstilling av papirkopier til intern bruk innen skoler og andre undervisningsinstitusjoner og for annen virksomhet - offentlig forvaltning, næringsliv og organisasjonsvesen. Fra et rettslig synspunkt innebærer forslagene innskrenkninger i den enerett som rettighetshaverne har etter loven. Man kan imidlertid konstatere at denne enerett ikke lar seg praktisere overfor de nyere former for masseutnyttelse av verk. Både hensynet til rettighetshaverne og alminnelige samfunnsinteresser taler derfor for at man finner frem til en hensiktsmessig regulering for den masseutnyttelse av verk som skjer ved de nyere kopieringsformer.

Utvalget har vurdert forskjellige lovgivningsalternativer, og foreslår en avtalelisens i det vesentlige etter mønster av den ordning som allerede gjelder for undervisning etter midlertidig lov 8. juni 1979 nr. 40 om fotokopiering o.l. av vernede verk til bruk i undervisningsvirksomhet. Ordningen innebærer at avtale om kopiering som inngås med representativ rettighetshaverorganisasjon, også får virkning for rettighetshavere som ikke er tilsluttet organisasjonen. Utenforstående rettighetshavere vil således bli bundet av de vilkår om vederlag m.v. som er fastsatt i avtalen. Dette gjelder også bestemmelser om at vederlaget ikke skal betales til den enkelte rettighetshaver avhengig av i hvilken utstrekning hans verk blir kopiert, men til en rettighetshaverorganisasjon og fordeles etter kollektive prinsipper, bl.a. til stipend og andre støtteordninger. Det er dissens i utvalget om en avtalelisens bør suppleres med en tvangslisens i tilfelle avtale ikke kommer i stand. Flertallet går mot en slik ordning. En slik subsidiær tvangslisens bør i tilfelle gå ut på at vederlag og andre vilkår fastsettes av en nemnd.

Utvalget foreslår en tilsvarende avtalelisens for fremstilling av maskinlesbare eksemplar av utgitte verk for intern bruk innen vedkommende virksomhet.

Man har vurdert forholdet til de internasjonale konvensjoner på området. For så vidt angår Bern-konvensjonen om beskyttelse av litterære og kunstneriske verk, tilrår utvalget at Norge nå slutter seg til Paris-teksten av 1971. Utvalgets vurdering av kopieringsspørsmålene er basert på denne tekst.

2. Utvalget foreslår nye forskrifter om kopiering i arkiv og bibliotek til avløsning av forskrifter 27. november 1974. Det foreslås her en utvidelse med hensyn til hvilke institusjoner som skal ha eller kan gis kopieringsrett. Utvalgets utkast omfatter alle folkebibliotek. Dessuten vil departementet kunne bestemme at enkelte museer skal ha kopieringsrett. Adgangen til fri kopiering for konserverings- og sikringsformål og kompletteringsformål foreslås opprettholdt, og utvidet slik at det også blir adgang til å kopiere opptak av lyd og bilder, så som fonogram, videogram og film, og også maskinlesbare eksemplar. For bruken av kopierte opptak foreslås visse begrensninger. Mens gjeldende lov gir en begrenset adgang til fri fotokopiering m.v. av visse publikasjonsformer for utlån til forsknings- og studieformål, foreslår utvalget her en avtalelisens. Endelig foreslås en ny bestemmelse om at departementet kan gi enkelte arkiv og bibliotek adgang til å overføre verk som de har i sine samlinger til

maskinlesbare eksemplarer. Forslaget vil ikke gi adgang til å etablere databaser.

3. Det foreslås en revisjon av åndsverklovens § 16 annet ledd og tilhørende forskrifter om opptak av kringkastingsprogram til bruk i undervisning. Mens opptaksadgangen etter gjeldende forskrifter 18. september 1981 er begrenset til utsendte undervisningsprogram, foreslår utvalget en avtalelisensordning for opptak av andre program. Når det gjelder undervisningsprogram, foreslår flertallet opprettholdt adgangen til fritt opptak ved skoler og andre undervisningsinstitusjoner, og en adgang til fritt opptak mot vederlag for godkjente opptakssentraler. Et mindretall går inn for at også opptak av undervisningsprogram skal omfattes av en avtalelisensordning, dog slik at det uten avtale skal være adgang til tidsforskutt bruk. Utvalget foreslår opphevet begrensningen i gjeldende forskrifter om at opptak bare kan gjøres for undervisning i visse skoler og undervisningsinstitusjoner, men foreslår opprettholdt den begrensning at opptakene ikke kan overlates til den enkelte elev eller student til bruk utenfor det sted hvor undervisningen finner sted.

4. Nytt i utvalgets utkast er en begrenset adgang til vederlagsfritt opptak for tidsforskutt bruk i visse institusjoner - sykehus, sykehjem og aldershjem. Pasientene (beboerne) i slike institusjoner vil ikke alltid kunne nyttegjøre seg programmene når de sendes på grunn av reglement og rutiner. Det foreslås en fullmaktsbestemmelse som vil gi departementet adgang til å fastsette at også andre institusjoner skal komme inn under tilsvarende opptaksadgang.

5. Man har vurdert forholdet mellom de foreslåtte lisensordninger (se særlig pkt. 1 foran) og enkelte bestemmelser i åndsverkloven som gir rett til eksemplarframstilling uten rettighetshaverens samtykke, først og fremst åndsverklovens § 11 og fotografilovens § 5 om rett til å fremstille enkelte eksemplarer til privat bruk. Utvalget foreslår ingen endringer i disse regler utover de endringer som ble foreslått i NOU 1983:35. Man forutsetter imidlertid at de foreslåtte lisensordninger vil få betydning for tolkingen av reglene om eksemplarframstilling til privat bruk, slik at adgangen til fri kopiering, spesielt til såkalt "privat yrkesmessig bruk", innskrenkes.

6. Man har vurdert åndsverklovens § 15 om rett til å bruke litterære eller kunstneriske verk og musikkverk i samleverk til bruk for gudstjeneste og undervisning mot vederlag til opphavsmannen. Det foreslås ingen prinsipielle endringer i denne paragrafen.

7. Det foreslås en ny bestemmelse om rett til kopiering til bruk for eksamensoppgaver mot vederlag til rettighetshaveren.

8. "Pressens lånerett" etter åndsverklovens § 14, som går ut på at aviser og tidsskrifter kan ta inn artikler om "dagens religiøse, politiske eller økonomiske spørsmål" fra andre aviser og tidsskrifter, foreslås opphevet.

Utvalget har også vurdert enkelte spørsmål som ikke gjelder, eller iallfall ikke er begrenset til, rett til eksemplarframstilling.

9. I åndsverklovens § 18 om adgang til fri fremføring ved gudstjeneste og undervisning foreslås et unntak for fremføring av musikkverk ved gudstjeneste som kringkastes. Ved kringkasting av undervisningsprogram foreslås et unntak også for andre verk.

10. Det foreslås en innskrenkning og presisering av bestemmelsen i åndsverklovens § 9 som unntar offentlige saksdokumenter fra vern etter loven. Videre foreslås en regulering av forholdet mellom opphavsmannens enerett etter åndsverkloven og reglene om dokumentinnsyn i offentlighetsloven, forvaltningsloven og annen lovgivning.

11. Endelig nevnes at utvalget har vurdert spørsmålet om opphavsrett

for sceneinstruksjon og filmregi. Ett medlem går inn for at sceneinstruksjon og filmregi nevnes i åndsverklovens § 1 som eksempel på hva som kan ha opphavsrettslig vern.
